

Web 2.0: สิทธิในการสื่อสารเพื่อขับเคลื่อนสังคมสารสนเทศ

Web 2.0: The Right to Communicate for Information Society Movement

ปัทมาภรณ์ ธรรมกิต และ สุคนธ์ทิพย์ คำจันทร์

บทคัดย่อ

การพัฒนากระบวนการสื่อสารของโลกได้เปิดโอกาสให้สิทธิในการสื่อสารมีความก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการสื่อสารด้วย Web 2.0 ที่ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนสังคมสารสนเทศ บทความนี้ได้อธิบายถึงการใช้ Web 2.0 ในการขับเคลื่อนสังคมสารสนเทศ และการแพร่กระจายด้วยสิทธิในการสื่อสาร การพัฒนาของ Web 2.0 ได้แสดงให้เห็นอย่างเด่นชัดถึงวิธีการที่ Web 2.0 มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างการขับเคลื่อนสังคมสารสนเทศและเทคโนโลยีการสื่อสาร สิทธิในการสื่อสารจึงเชื่อมโยงไปถึงเรื่องของการเข้าถึงแหล่งของการสื่อสารที่เกิดจากการไหลเวียนของเครือข่ายสารสนเทศด้วยการใช้เทคโนโลยี Web 2.0 เกิดพัฒนาการของการมีส่วนร่วม การแสดงเสรีภาพทางความคิด สิทธิด้านทรัพย์สินทางปัญญา สิทธิมนุษยชน และการแสดงออกทางวัฒนธรรม และภาษาซึ่งเกิดขึ้นจากการพัฒนาด้านการสื่อสารระหว่างบุคคล สิทธิในการสื่อสารจึงเป็นความคาดหวังด้านการสื่อสารของมนุษย์ซึ่งมีสิทธิพื้นฐานในการตัดสินใจเลือกการสื่อสารใด ๆ บนสังคมสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: เว็บ 2.0, สิทธิในการสื่อสาร, สังคมสารสนเทศ, การขับเคลื่อนสังคมสารสนเทศ

Abstract

The development of global communications systems present an opportunity to advance communication rights, specifically the right to communicate by using Web 2.0 tools as a good complement for information society movement. This paper describes the social society movement for a right to communicate and the discourse surrounding Web 2.0 development, with demonstrate how Web 2.0 is a manifestation of an on going interaction between human rights social movement and communication technology. The right to communicate relates to access to communication resources, flow of Web 2.0 information networking, participation in development, intellectual freedom, intellectual property rights, and culture and linguistic identity that are arising out of rapid development of global and interpersonal communication. The right

to communicate is the expectation in the basic human communication for decision making in freedom to choose any type of communication in information society.

Keywords: web 2.0, right to communicate, information society, information society movement.

ความนำ

ปัจจุบัน Web 2.0 เป็นภาพรวมของการขับเคลื่อนสังคมที่อยู่ในรูปแบบของการพัฒนาการด้านซอฟต์แวร์ในการให้บริการบนโลกโซเชี่ยลมีเดีย Web 2.0 จึงเป็นตัวแทนของการขับเคลื่อนทางสังคมอย่างต่อเนื่องที่เกิดขึ้นมาพร้อมกับพัฒนาการด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร และการแพร่กระจายของสิทธิในการสื่อสาร ซึ่งนับเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานในการสื่อสารของมนุษย์ทุกคนที่มีส่วนร่วมในการใช้และการพัฒนาการสื่อสารของโลก สิทธิในการสื่อสารจึงได้รับการยอมรับว่าเป็นเสรีภาพทางสารสนเทศที่เกิดขึ้นมาพร้อมกับโครงสร้างของสังคมในเรื่องของสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เป็นการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลผ่านช่องทางการสื่อสารในหลายรูปแบบ และมีปฏิสัมพันธ์กันด้วยการสื่อสารแบบอิเล็กทรอนิกส์ อย่างไรก็ตามพัฒนาการของเว็บได้เพิ่มบทบาทของผู้ใช้ให้เข้ามามีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น พัฒนาการของเว็บจึงเป็นการพัฒนาความสามารถของปัจเจกบุคคลที่นำประสบการณ์ด้านสิทธิในการสื่อสารมาขับเคลื่อนสังคมให้เกิดการพัฒนาในด้านต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง

การสื่อสารและสิทธิมนุษยชนในโลก

จากพัฒนาการด้านเทคโนโลยีการสื่อสารของมนุษย์ทำให้เกิดการปฏิสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องระหว่างพัฒนาการด้านสิทธิในการสื่อสารและด้านเทคโนโลยี โดยผ่านการสื่อสารหลายช่องทางตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 ถึง ศตวรรษที่ 20 (McIver & Birdsall, 2004; Birdsall & Rasmussen, 2005) สิทธิเหล่านี้ได้รับการรับรองในระดับนานาชาติจาก United Nations Universal Declaration of Human Rights (UDHR) ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1948 โดย UDHR ได้กล่าวไว้ว่า “มนุษย์ทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก

รวมทั้งเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นที่ปราศจากการแทรกแซงใดๆ การค้นหา การรับ การส่งสารสนเทศ และความคิดผ่านทางสื่อใดๆ ได้”

ในปี ค.ศ. 1960 ได้เกิดการสื่อสารผ่านระบบดาวเทียม ซึ่งใช้กันอย่างแพร่หลายทั้งในการทำงานของภาครัฐ การวิจัย และในการบริการสาธารณะทั่วไป หลายประเทศทั่วโลกได้ตัดสินใจเข้าร่วมในการสื่อสารผ่านดาวเทียมในครั้งนี้ รวมทั้งประเทศที่กำลังพัฒนาหลายประเทศก็ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติเพื่อขอสิทธิในการเข้าถึงแหล่งด้านการสื่อสารนี้เช่นกัน การส่งผ่านการสื่อสารผ่านดาวเทียมจากประเทศที่พัฒนาไปสู่ประเทศที่กำลังพัฒนานั้น จึงนับเป็นวัฒนธรรมของมวลมนุษยชาติในด้านการสื่อสารที่ผลักดันให้แต่ละประเทศได้เข้ามามีส่วนร่วม และเป็นจุดกำเนิดของการสื่อสารสารสนเทศอย่างแท้จริง

ต่อมาในปี ค.ศ. 1974 องค์การ UNESCO ได้เข้ามามีบทบาทในการขับเคลื่อนเรื่องสิทธิในการสื่อสาร และได้ประกาศสัมพันธภาพเรื่องสิทธิในการสื่อสารผ่านการประชุมนานาชาติหลายครั้ง ในเวลาเดียวกันนั้น ได้มีสมาชิกใหม่ของ UN ได้ร่วมกันสร้าง New World Information and Communication Order (NWICO) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการประกาศสัมพันธภาพพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ซึ่งผู้วิเคราะห์ของ NWICO ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องสิทธิในการสื่อสาร และการมีส่วนร่วมในกระบวนการของการสื่อสารมากยิ่งขึ้นอีกด้วย

นอกจากนั้นกองทุนของ Dag Hammarskjold (Dakroury, 2005) ได้เสนอแนวคิดในการสนับสนุนเรื่องสิทธิในการสื่อสารโดยเน้นประเด็นที่สำคัญ คือ

1. ทฤษฎีพหุนิยม (pluralism) ทุกคนต้องได้รับสิทธิในการสื่อสารอย่างเท่าเทียมกัน

2. การไหลเวียนการสื่อสารแบบทางตรง (direct communication flows) แต่ละบุคคลสามารถสื่อสารทุกสิ่งที่มีอยู่จากทุกภาคส่วนในสังคมได้โดยตรง โดยปราศจากการควบคุมจากภายนอก

3. องค์ประกอบทางสังคม (social function) สารสนเทศเป็นองค์ประกอบทางสังคมและถูกสร้างขึ้นเพื่อเพิ่มพูนความรู้ให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง

4. การวิเคราะห์สื่อ (media analysis) การวิเคราะห์และการรายงานทำให้ทราบถึงกระบวนการของสารสนเทศที่เกิดขึ้น

5. การสื่อสารและสารสนเทศ (communication versus information) การสื่อสารต้องเกิดขึ้นในระดับแนวราบและเป็นประโยชน์ต่อการแลกเปลี่ยนสารสนเทศไม่ควรสื่อสารในระดับแนวตั้งเนื่องจากจะเกิดการควบคุมและเป็นอุปสรรคต่อผู้รับสาร

6. การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม (appropriate use of technology) เมื่อนำเทคโนโลยีมาใช้ และเกิดผลกระทบต่อสังคมและโครงสร้างต่าง ๆ ต้องมีการพิจารณาเทคโนโลยีที่มีความเหมาะสมต่อนั้น ๆ

7. สิทธิในการสื่อสารจึงเป็นกรอบแนวคิดในการทำงานภายใต้ประเด็นเรื่องการเข้าถึงทรัพยากรทางปัญญา วัฒนธรรมและสิทธิทางภาษาศาสตร์ รวมทั้งความเป็นส่วนตัวบนสภาพแวดล้อมของการสื่อสารที่อยู่ในรูปแบบดิจิทัลอีกด้วย

สิทธิในการสื่อสาร

จากการสื่อสารผ่านระบบดาวเทียมได้เปิดโลกทัศน์ใหม่ของการสื่อสารอีกหลายช่องทางทั่วโลกทั้งในรูปแบบการสื่อสารแบบปฏิสัมพันธ์ และการสื่อสารระหว่างบุคคล สภาพแวดล้อมของการสื่อสารแบบใหม่นี้ได้เปลี่ยนแปลงโครงสร้างด้านการสื่อสารทั้งในรูปแบบสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในช่วงศตวรรษที่ 19 ถึงศตวรรษที่ 21 การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งในรูปแบบแนวตรง และแบบระดับบนสู่ระดับล่าง ทำให้เกิดการไหลเวียนสารสนเทศที่เกิดจากความร่วมมือกันในด้านต่าง ๆ เทคโนโลยีใหม่นี้จึงทำให้ผู้คนสามารถสื่อสารถึงกันทั้งในรูปแบบปฏิสัมพันธ์

การสื่อสารข้ามพรมแดนโดยผ่านระบบเครือข่ายไปทั่วโลก

สิทธิในการสื่อสารจึงมีแนวคิดที่แตกต่างจากเสรีภาพด้านสารสนเทศในประเด็นของบทบาทที่เปลี่ยนแปลงของปัจเจกบุคคล จากการเป็นผู้รับสารสนเทศที่ส่งผ่านจากระยะไกลมาสู่การเป็นผู้มีส่วนร่วมเชิงปฏิสัมพันธ์ในการพัฒนาและการใช้วิธีการในการสื่อสาร สิทธิในการสื่อสารจึงเป็นการให้เนื้อหาซึ่งอยู่ในกระบวนการของการสื่อสาร ซึ่งเปรียบเสมือนสิทธิของการเข้ามามีส่วนร่วมเชิงปฏิสัมพันธ์อีกด้วย (McKenna, 2005) ดังนั้นเสรีภาพด้านสารสนเทศและสิทธิในการสื่อสารจึงมีโครงสร้างทางสังคมที่ตรงกันข้ามกล่าวคือ เป็นเรื่องของการรับรู้การเปลี่ยนแปลงสภาพในระดับแนวราบ การสื่อสารแบบสองทางหรือมากกว่าสองทาง การมีปฏิสัมพันธ์ การเข้ามามีส่วนร่วม การสื่อสารระหว่างบุคคลบนโลกอินเทอร์เน็ตและเวิลด์ไวด์เว็บ ความตรงข้ามในเรื่องสิทธิการสื่อสารจึงมีความหลากหลาย เช่น ในโลกตะวันตกเห็นว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องของการสร้างสารสนเทศตามคำสั่ง แต่ในประเทศอื่น ๆ มองในทางตรงข้ามกล่าว คือ เรื่องสิทธิในการสื่อสารเป็นการสนับสนุนความสำคัญของค่านิยมในโลกตะวันตกเท่านั้น (Bullen, 2002)

จากรายงานของหน่วยงานด้านการจัดเก็บสถิติการใช้อินเทอร์เน็ตพบว่า มีผู้ใช้อินเทอร์เน็ตทั่วโลกมากกว่า 1 พันล้านคน คิดเป็นอัตราที่เพิ่มขึ้นมากกว่า 142 % นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 2010 ศักยภาพของคนและศักยภาพของการสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ในแบบปฏิสัมพันธ์ได้เพิ่มขึ้นเนื่องจากพัฒนาการด้านการสื่อสารที่มีความหลากหลาย เช่น การสื่อสารแบบจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) บล็อก (blog) podcasts และการใช้เว็บไซต์อื่น ๆ เช่น YouTube.com และ MySpace.com เป็นต้น การพัฒนาด้านฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์นี้ทำให้ผู้คนมากกว่าหนึ่งล้านคนสามารถสื่อสารกันได้โดยตรงผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ และสามารถสื่อสารได้ทั่วโลกทั้งเฉพาะส่วนบุคคลหรือการสื่อสารแบบกลุ่ม จากจำนวนของบุคคลผู้ใช้งานที่เพิ่มขึ้นทำให้ทุกคนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมกับการพัฒนาเว็บได้อีกด้วย

แต่ความก้าวหน้าเหล่านี้ทำให้เกิดข้อจำกัดในเรื่องความสามารถของบุคคลด้านสิทธิในการสื่อสาร ในขณะที่มีผู้ใช้อินเทอร์เน็ตมากกว่า 1 พันล้านคน แต่จำนวนผู้ใช้กลุ่มนี้เป็นเพียงร้อยละ 17 ของจำนวนประชากรโลก ซึ่งในอีกหลาย ๆ ภาคส่วนทั่วโลกผู้คนมีข้อจำกัดในการใช้หรือไม่มีการเข้าถึงสารสนเทศเลย ดังนั้น จึงเป็นที่รับรู้กันว่ามีผู้คนอีกหลายเชื้อชาติที่มีความเหลื่อมล้ำในเรื่องการเข้าถึงเทคโนโลยี (digital divided) (Birdsall, 2006; Birdsall & Birdsall, 2005) นอกจากนี้จำนวนผู้ใช้อินเทอร์เน็ตมากกว่าร้อยละ 85 เป็นผู้ใช้ที่อยู่ในแถบเอเชีย ยุโรป และอเมริกาเหนือ ซึ่งห่างไกลจากการใช้ในประเทศแถบทวีปแอฟริกา ตะวันออกกลาง และลาตินอเมริกา

สิทธิในการสื่อสารจึงเป็นเรื่องที่ใกล้เคียงกับสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติการทางเทคนิคของการสื่อสาร เช่น โครงสร้างพื้นฐาน แหล่งเงินทุนด้านการเงินและสมรรถนะทางเทคนิค เป็นต้น การสื่อสารนับเป็นความต้องการพื้นฐานของมนุษย์เนื่องจากเป็นกระบวนการในการแสดงออกทางสังคม ซึ่งมนุษย์ทุกคนต้องการได้รับสารสนเทศและใช้สารสนเทศเพื่อความ เป็นอยู่ หากขาดกระบวนการในการเข้าถึงสารสนเทศแล้วย่อมหมายถึงการเกิดวิกฤตในด้านต่าง ๆ ที่ผู้รับสารไม่สามารถจะดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ ได้ เช่น การขาดการสื่อสารด้านสาธารณสุข และด้านสุขภาพ (McIver; Birdsall & Rasmussen, 2003) ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศจึงได้รับการพิจารณาให้เป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติการด้านสิทธิในการสื่อสาร และได้มีการคิดสรรเทคโนโลยีที่เหมาะสมด้านการสื่อสารให้แก่ชุมชน โดยการเปิดรับเทคโนโลยีการสื่อสารที่กำลังอยู่ในความนิยม รวมทั้งเทคโนโลยีการสื่อสารแบบดิจิทัล การสื่อสารระหว่างบุคคล และกลไกการสื่อสารที่ขับเคลื่อนสถาบันการศึกษา เช่น ห้องสมุดหรือสถาบันบริการสารสนเทศ เป็นต้น

เรื่องของสิทธิในการสื่อสารนี้ได้จางหายไปจากการประชุมของ UNESCO แต่หน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับเรื่องสื่อได้ดำเนินการเชื่อมโยงเรื่องนี้ให้บรรจุไว้ในวัตถุประสงค์ของ NWICO (Bullen, 2002) อย่างไรก็ตามองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไร (Non-Governmental

Organizations-NGOs) ได้เข้ามามีบทบาทและดำเนินการรักษาแนวคิดของเรื่องสิทธิในการสื่อสารให้ยังคงอยู่ และผลักดันเรื่องนี้เข้าสู่วาระการพิจารณาในการประชุม UN World Summit on the Information Society อีกด้วย

สิทธิในการสื่อสารจึงทำหน้าที่เสมือนเป็นกรอบแนวคิดการทำงานที่รวมอยู่ในประเด็นของนโยบายสาธารณะ เช่น การเข้าถึงแหล่งสารสนเทศและการสื่อสาร ทรัพย์สินทางปัญญา วัฒนธรรมและการแสดงออกเกี่ยวกับภาษาศาสตร์ รวมทั้งความเป็นส่วนตัว (privacy) ทั้งในบริบทของการสื่อสารทั่วโลกและการสื่อสารระหว่างบุคคล สิทธิในการสื่อสารจึงเป็นการจัดการการบริการด้านพื้นฐานและเป็นการสร้างโอกาสการสื่อสารไปทั่วโลก และรวมไปถึงประเด็นของเรื่องความเหลื่อมล้ำทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสารสนเทศ (Cunningham, 2005) การทำให้การสื่อสารแพร่กระจายไปทั่วโลก (Darkrouy, 2005) การแสดงออกทางวัฒนธรรม (Rasmussen, 2002) การจัดการความรู้ (Kuhlen, 2003) และนโยบายสารสนเทศสาธารณะของภาครัฐ (Birdsall, 2006)

ความสัมพันธ์ของสิทธิในการสื่อสารและเทคโนโลยีการสื่อสารจึงเป็นกระบวนการของการแพร่กระจายการสื่อสารไปทั่วโลก ซึ่งพบเห็นได้จากการขับเคลื่อนผ่านระบบอินเทอร์เน็ตในด้านของสิทธิมนุษยชน ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน และเทคโนโลยีการสื่อสารยังคงเป็นแนวคิดในการพัฒนาของการกำหนดนโยบายด้านการสื่อสารในยุคสังคมสารสนเทศ จากรายงานของ UNDP (2000) เรื่อง สิทธิมนุษยชนและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้ชี้ให้เห็นว่า สิทธิมนุษยชนและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในยุคสังคมสารสนเทศนั้น เป็นการแบ่งปันวิสัยทัศน์และเป้าหมายพื้นฐาน ทั้งนี้เพื่อเป็นการรักษาเสรีภาพ ความเป็นอยู่ และศักดิ์ศรีของมนุษย์ในทั่วโลก ในรายงานดังกล่าวได้เชื่อมโยงเรื่องของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สิทธิมนุษยชน และเทคโนโลยีสารสนเทศว่า ปัจจุบันเทคโนโลยีเป็นส่วนขับเคลื่อนและเปิดโอกาสให้กับสังคมโดยผ่านระบบเครือข่าย และเป็นการสร้างพันธมิตรในการสื่อสารให้มากขึ้นอีกด้วย นอกจากนั้นควรมีการใช้เทคโนโลยี

และการศึกษารวมทั้งสื่อต่าง ๆ เพื่อประชาสัมพันธ์เรื่อง
ค่านิยมของสิทธิมนุษยชนในสังคมสารสนเทศ

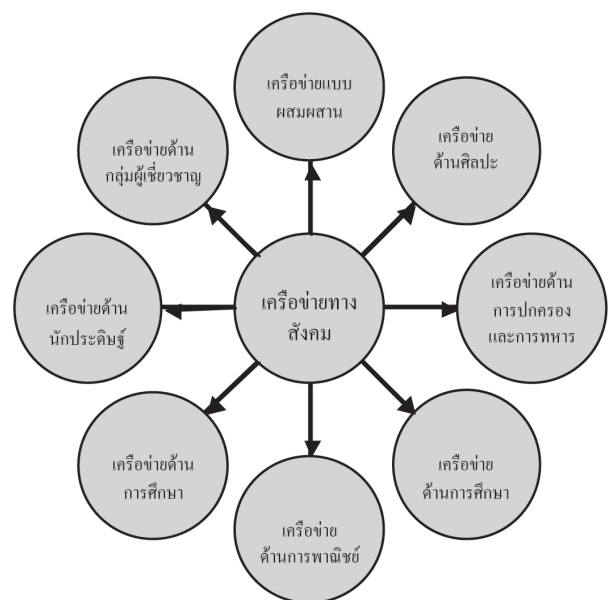
Web 2.0

ในระยะเริ่มต้นของการใช้เว็บเป็นเครื่องมือ
ในการสื่อสารเพื่อขับเคลื่อนสังคมสารสนเทศนั้น ผู้ใช้
สามารถสื่อสารได้ในลักษณะทางเดียว และมีการใช้
HTML อย่างแพร่หลายซึ่งเรียกว่า Web 1.0 ต่อมาในปี
2004 ได้มีการพัฒนา Web 2.0 ขึ้นและได้รับความนิยม
อย่างกว้างขวางในการให้คำอธิบายเรื่องของ Web 2.0 นั้น
ได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายแนวคิด แต่ละแนวคิด
เกี่ยวข้องกับเรื่องของบทบาทการใช้และการมีส่วนร่วม
ของผู้ใช้ในการพัฒนาเว็บที่มีปริมาณเพิ่มมากขึ้น
ซึ่ง O'Reilly (2005) และ Linh (2008) ได้กล่าวว่า Web 2.0
เป็นการพัฒนาหลักการที่เกี่ยวข้องกับสถาปัตยกรรม
ของการมีส่วนร่วม ประสบการณ์ของผู้ใช้ หรือการทำ
หน้าที่เป็นผู้พัฒนาร่วมของผู้ใช้ ส่วน Maness (2006)
ได้เน้นถึงเรื่องขององค์ประกอบที่สำคัญของ Web 2.0
ที่รวมการมีส่วนร่วมของผู้ใช้ในการสร้างเนื้อหาและ
การบริการ ซึ่งทำให้เกิดการสื่อสารทางสังคมระหว่าง
ผู้ใช้และนวัตกรรมใหม่ที่เกิดขึ้น ส่วนหลักการของ
Miller (2006) ได้ให้แนวคิดที่ว่า Web 2.0 จะรวมถึงเรื่อง
สารสนเทศที่ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย การมีส่วนร่วม
การปฏิบัติงานเพื่อผู้ใช้ การแบ่งปันสารสนเทศ การสื่อสาร
และการอำนวยความสะดวกแก่ชุมชน รวมทั้งความ
น่าเชื่อถือของสารสนเทศ

Graham (2005) กล่าวว่า Web 2.0 เป็นชุด
ของเครื่องมือที่ใช้ในการสื่อสารบนระบบอินเทอร์เน็ต
นวัตกรรมทางสังคมนี้เป็นการสื่อสารแบบปฏิสัมพันธ์ที่
รวบรวมความรู้จากประสบการณ์ของผู้ใช้บนโลกออนไลน์
แนวคิดของการมีส่วนร่วมในการทำงานบนระบบเครือข่าย
ทางสังคมและการใช้ซอฟต์แวร์บูรณาการนี้ได้นำไปสู่
การเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญต่อรูปแบบการใช้
อินเทอร์เน็ตทั่วโลก นอกจากนั้นองค์ประกอบหลักของ
Web 2.0 อีกสองด้าน คือ ความเป็นประชาธิปไตย และ
การไม่กระทำผิดต่อผู้ใช้ ซึ่งหมายถึงการแสดงความนับถือ
ต่อผู้ใช้เว็บ และการสร้างเนื้อหาที่เกิดจากการพัฒนา
บนเว็บ เช่น การสร้างเนื้อหาบน Wikipedia ที่ให้ผู้ใช้

ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาเนื้อหาอย่างมีคุณภาพ ซึ่ง
สอดคล้องกับแนวคิดของ Jimmy Wales ที่ได้กล่าวถึง
การมีอาสาสมัครเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างเนื้อหาใน Wiki
และทำให้ Wiki เป็นฐานข้อมูลใหญ่และเป็นเครื่องมือ
ในการค้นหาสารสนเทศ ดังนั้นแนวคิดหลักของการสร้าง
ชุมชนบนโลกออนไลน์ คือ การให้อำนาจแก่ผู้ใช้ด้วยการ
ให้ผู้ใช้มีส่วนร่วมโดยตรงในกระบวนการพัฒนาที่เป็นไป
อย่างโปร่งใส การตรวจสอบและการแก้ไขเพื่อให้เนื้อหา
สารสนเทศมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น (Cohen, 2007)

จากการสร้างชุมชนบนโลกออนไลน์ได้นำ
แนวคิดของพื้นฐานทางด้านการสื่อสารมาสร้างเครือข่าย
ทางสังคมที่มีรูปแบบที่หลากหลาย แต่ละรูปแบบขึ้นอยู่กับ
ความต้องการและกลุ่มเป้าหมายในการใช้ ซึ่งเป็นไป
ตามกิจกรรมขององค์กรทั้งในส่วนภายในและภายนอก
องค์กร หรือในส่วนที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ที่มีปฏิสัมพันธ์กัน
อย่างไรก็ตามในทุกภาคส่วนของสังคมได้มีการใช้
เครือข่ายทางสังคมในการขับเคลื่อนสารสนเทศอย่าง
หลากหลายเช่นกัน ขอบเขตหลักของเครือข่ายทางสังคม
ที่หลากหลายประกอบด้วยขอบเขตหลัก 8 ด้าน
ดังปรากฏในภาพ 1

ภาพ 1 ขอบเขตหลักของเครือข่ายทางสังคม

จากภาพ 1 เป็นการแสดงขอบเขตหลักของ
เครือข่ายทางสังคม 8 ด้าน ที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน
เป็นวงจร โดยเริ่มต้นจากเครือข่ายแบบผสมผสานที่มี

ผู้คนจากหลากหลายกลุ่มเข้าร่วม เช่น Facebook เครือข่ายด้านศิลปะที่เชื่อมโยงกับงานด้านดนตรี งานที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ เช่น Buzznet เครือข่ายด้านการปกครองและการทหารที่เป็นสารสนเทศเฉพาะกลุ่ม เครือข่ายด้านการกีฬาที่บริการสารสนเทศกับองค์กรหรือบุคคลที่อยู่ในอาชีพเดียวกัน เช่น Athinks เครือข่ายด้านการพาณิชย์และการบริการ เช่น Wal-Mart เครือข่ายด้านการศึกษาที่ให้สารสนเทศด้านวิจัย เครือข่ายนักพัฒนาหรือนักประดิษฐ์ และเครือข่ายด้านกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่ออกแบบมาเพื่อกลุ่มบุคคลในวิชาชีพพิเศษ เช่น แพทย์ นักวิทยาศาสตร์ วิศวกร หรือสมาชิกจากภาคอุตสาหกรรม

จากขอบเขตหลักของเครือข่ายทางสังคมได้มีการนำนวัตกรรมใหม่เข้ามาปรับใช้เพื่อขับเคลื่อนเครือข่ายทางสังคมให้เป็นรูปธรรมด้วยการใช้ YouTube และ MySpace ดังนั้นในปี ค.ศ. 2006 นิตยสารไทม์ (Time Magazine) ได้คัดเลือกให้ YouTube และ MySpace เป็นเว็บยอดเยี่ยมแห่งปีเนื่องจากมีผู้ใช้เข้ามาดาวน์โหลดเนื้อหาทุกวันจนทำลายสถิติเว็บอื่น ๆ ซึ่งไทม์ได้กล่าวว่าการเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่นี้เป็นการเปลี่ยนแปลงด้านศิลปะในยุคสารสนเทศด้วยการใช้ผู้เชี่ยวชาญจาก Web 2.0 ในการสร้างชุมชนและการมีส่วนร่วม การสร้างพลังให้กับประชาชน การกุมบังเหียนด้านสื่อของโลก การสื่อสารของบุคคลถึงบุคคล และเป็นการรวมกันของสังคมขนาดใหญ่อีกด้วย (Time, 2007)

ส่วนประเด็นของความเป็นประชาธิปไตยนั้นกล่าวได้ว่า Web 2.0 ได้แสดงออกถึงประเด็นดังกล่าวอย่างชัดเจน เช่น การแสดงความนับถือต่อผู้ใช้ การนำเสนอของผู้ใช้ การสร้างชุมชน การมีส่วนร่วม การปฏิสัมพันธ์ การแบ่งปันสารสนเทศ การสร้างเครือข่ายทางสังคม เป็นต้น ซึ่ง Berners-Lee (1999) ได้กล่าวว่า Web 2.0 เป็นการสร้างสังคมมากกว่าการสร้างวิชาการ ซึ่งผู้ใช้

ในชุมชนได้เข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการพัฒนาเนื้อหาเป็นสำคัญ

การไหลเวียนของสารสนเทศบนเครือข่ายทางสังคมด้วย Web 2.0

จากสภาพแวดล้อมในปัจจุบันการรู้สารสนเทศได้กลายมาเป็นเครื่องมือในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่บุคคลบนโลกของเครือข่ายทางสังคม และ Web 2.0 เป็นองค์ประกอบหลักในการสร้างสังคมนี้ให้เจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ดังนั้นแนวคิดหลักของ Web 2.0 จึงเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับหลักการ 6 ประการ คือ

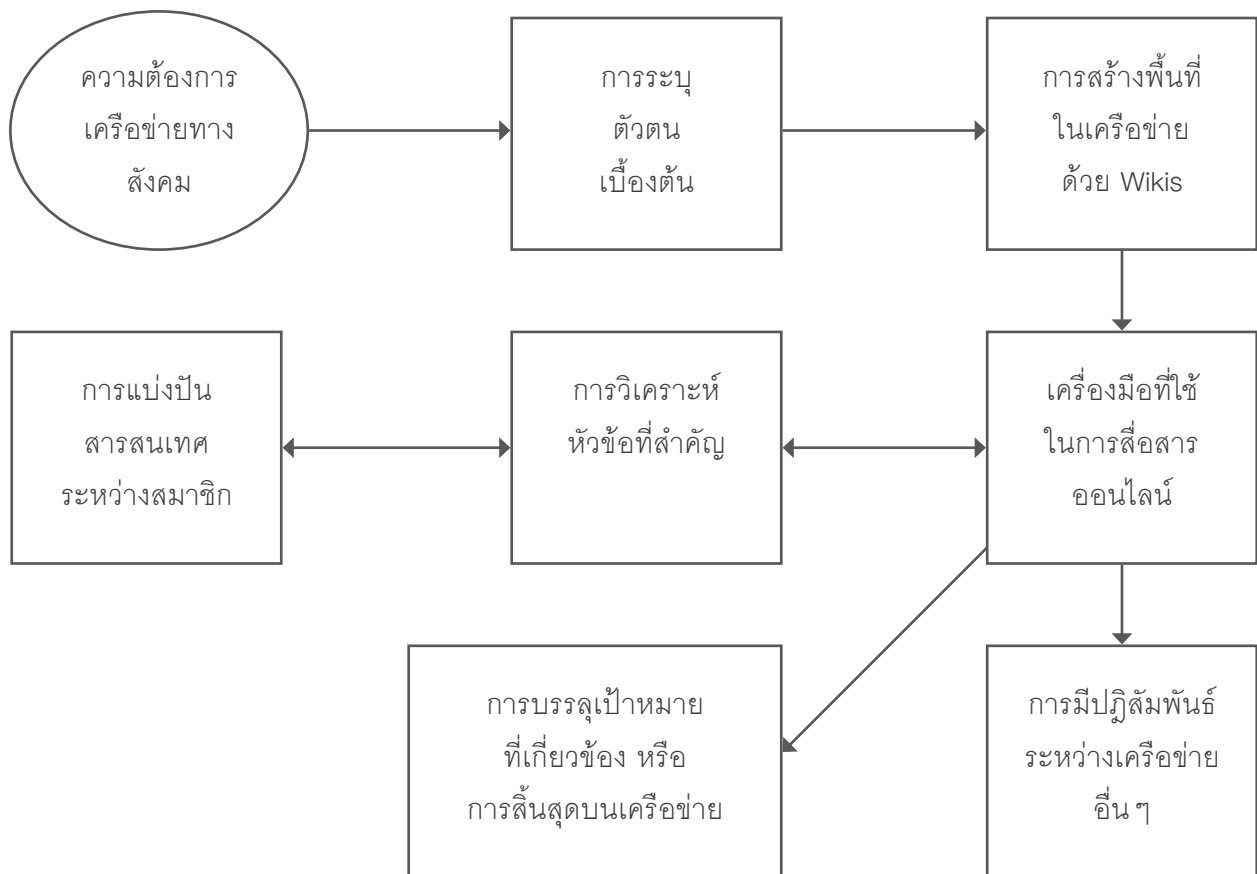
1. การสร้างชุมชน (communities)
2. การสร้างบล็อก (blog)
3. การแบ่งปันสารสนเทศผ่าน Wikis
4. การเป็นศูนย์กลางให้ผู้ใช้สามารถ tag เนื้อหาออนไลน์ และสามารถสืบค้น

สารสนเทศได้อย่างสะดวก รวมทั้งการแสดงเนื้อหานั้นอย่างเที่ยงตรงด้วยการสร้างคำศัพท์โดยผู้ใช้ด้วยการเชื่อมโยงสารสนเทศอย่างอิสระ (folksonomy)

5. การช่วยผู้ใช้ในการส่งแฟ้มข้อมูลต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงกับแบบเครือข่าย เพื่อให้ผู้ใช้บนเครือข่ายสามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจน

6. การให้บริการแบบใหม่ด้วยระบบการรวมสารสนเทศจากแหล่งต่าง ๆ เช่น สารสนเทศจาก Google map เพื่อการค้นหาแหล่งสารสนเทศจากโทรศัพท์เคลื่อนที่ผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

วงจรชีวิตของระบบเครือข่ายสังคมออนไลน์ด้วย Web 2.0 จึงมีการไหลเวียนของสารสนเทศปรากฏดังภาพต่อไปนี้

ภาพ 2 การไหลเวียนของสารสนเทศด้วย Web 2.0

แนวคิดของเครือข่ายทางสังคมและการขับเคลื่อนด้วย Web 2.0 ได้สร้างการเชื่อมโยงสารสนเทศให้เกิดขึ้นอย่างหลากหลายรูปแบบ และทำให้เกิดวงจรชีวิตของเครือข่ายทางสังคมอย่างเป็นขั้นตอน และขั้นตอนทั้งหมดได้แสดงถึงศักยภาพของการสื่อสารที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องบนระบบเครือข่าย อย่างไรก็ตาม การใช้ Web 2.0 ในเครือข่ายทางสังคมย่อมส่งผลกระทบต่อสังคมโดยภาพรวม เช่น การส่งผลกระทบในเชิงบวกต่อการวงการแพทย์ด้วยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการช่วยชีวิตผู้คน จากผลการวิจัยสรุปว่าบุคคลในวงการแพทย์ร้อยละ 89 ใช้ Web 2.0 เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติงาน รวมทั้งใช้ในการค้นหาสารสนเทศทางการแพทย์ผ่านระบบเครือข่ายเพิ่มเติม

ลักษณะพิเศษที่ปรากฏขึ้นของ Web 2.0 นี้ นับเป็นปรากฏการณ์ใหม่ของผู้ใช้ที่เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงปฏิสัมพันธ์ อย่างไรก็ตามในการพัฒนานี้เป็นเรื่องที่ตื่นตัวเร็วใจต่อผู้ใช้และเป็นวิวัฒนาการในด้านการสร้างบทสนทนายวาระหว่างการพัฒนาเทคโนโลยี

การสื่อสารและสิทธิของการสื่อสารที่เป็นไปอย่างต่อเนื่อง คุณค่าของ Web 2.0 จึงเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้ใช้ ความร่วมมือ ชุมชน และการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันซึ่งสอดคล้องกับสิทธิมนุษยชนในด้านการสื่อสาร การพัฒนาเว็บในปัจจุบันจึงมีนัยสำคัญในการขับเคลื่อนสังคมสารสนเทศ เพื่อเพิ่มพูนความสามารถของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในการดำเนินการด้านสิทธิในการสื่อสาร บริบทนี้จึงเป็นการบรรจบกันของคุณค่าที่เพิ่มขึ้น และปรากฏขึ้นทั้งส่วนสิทธิในการสื่อสาร การพัฒนาเว็บ Web 2.0 จึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อการขับเคลื่อนสังคมสารสนเทศขนาดใหญ่

สรุป

จากงานวิจัยและพัฒนาด้าน Web 2.0 ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องไปพร้อมกับกับสิทธิในการสื่อสารเพื่อขับเคลื่อนทางสังคมสารสนเทศ จะสอดคล้องกับเรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้ใช้ในการพัฒนาสื่อด้านการสื่อสาร และการบริการ การสื่อสารแบบปฏิสัมพันธ์ การสื่อสาร

แนวราบระหว่างผู้มีส่วนร่วม การใช้ช่องทางการสื่อสารในหลากหลายรูปแบบ ความสัมพันธ์แบบไม่มีลำดับชั้นของความร่วมมือระหว่างผู้ใช้ นักพัฒนาและผู้จัดหาการให้บริการ การมีข้อตกลงในการสร้างชุมชนและสอดคล้องต่อความต้องการของชุมชนอย่างชัดเจน และการรับรู้ว่าการพัฒนาเทคโนโลยีและสิทธิในการสื่อสารสารสนเทศเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่หน่วยงานของภาครัฐต้องกำหนดไว้ในนโยบายของการพัฒนาประเทศด้วย

ประเด็นเรื่องสิทธิในการสื่อสารได้ทำให้เกิดแนวคิดในการกำหนดนโยบายสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารทั้งในสังคมระดับชาติ นานาชาติ ด้านวัฒนธรรม เศรษฐศาสตร์และการเมืองการปกครอง นอกจากนี้สิทธิในการสื่อสารยังเป็นกรอบแนวคิดการทำงานด้านการวิจัยและการพัฒนากลยุทธ์ของเว็บที่รวมเรื่องการมีส่วนร่วมด้านความร่วมมือที่ผู้ใช้เว็บเป็นผู้มีบทบาทเป็นศูนย์กลางการพัฒนาด้านเทคโนโลยี เช่น ระบบอินเทอร์เน็ต เวิลด์ไวด์เว็บ หรืออื่นๆ เป็นการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ส่วนตัวเป็นเครื่องมือในการสื่อสารไปยังประชากรทั่วโลก การพัฒนานี้จึงเป็นการให้แหล่งข้อมูลและ

เพิ่มพูนประสบการณ์โดยตรงแก่ผู้ใช้ในการพัฒนาเครือข่ายไปสู่ชุมชนของตนเองทั้งด้านเศรษฐศาสตร์ สังคม การศึกษาและวัฒนธรรม

การวางแผนทางเรื่องสิทธิในการสื่อสารและคุณค่าของ Web 2.0 จึงถูกกำหนดไว้ในนโยบายสาธารณะของประเทศ อย่างไรก็ตามทั้งสองประเด็นนี้มีลักษณะพิเศษที่แตกต่างกัน คือ การพัฒนา Web 2.0 เป็นศูนย์กลางการพัฒนาซอฟต์แวร์จากภาคเอกชน และเป็นเรื่องการพัฒนาการตลาดในขณะที่การประชาสัมพันธ์เรื่องสิทธิในการสื่อสารเป็นการขับเคลื่อนสังคมด้านสิทธิมนุษยชน ดังนั้นทั้งในส่วนของสิทธิในการสื่อสารและ Web 2.0 จึงเป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนสังคมขนาดใหญ่ที่เกิดขึ้นระหว่างวิธีการสื่อสารและการพัฒนาด้านเทคโนโลยี การพัฒนาเว็บจึงไม่เพียงแต่เป็นการเกิดขึ้นของนวัตกรรมเทคโนโลยีหรือโมเดลใหม่ทางธุรกิจเท่านั้น แต่เป็นเรื่องของพลังอำนาจและเศรษฐกิจการเมืองที่เรื่องของพัฒนาเว็บได้เข้ามาแทนที่การพัฒนาศักยภาพของ Web 2.0 จึงเป็นการพัฒนาเพื่อการขับเคลื่อนสังคมสารสนเทศ และต้องเป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่หน่วยงานของภาครัฐต้องกำหนดไว้ในนโยบายของการพัฒนาประเทศด้วย

เอกสารอ้างอิง

- Berners-Lee, T. (1999). *Weaving the Web*. San Francisco: Harper San Francisco.
- Birdsall, W. F. (2006). A right to communicate as an open work. *Media Development*, 53(1), 41-46. Retrieved October 15, 2013, from http://www.wace.org.uk/wacc/publications/mwdia_development/2006_1/
- Birdsall, S. A., & Birdsall, W. F. (2005). Geography matters: mapping human development and digital access. *First Monday*, 10(10). Retrieved October 15, 2013, from http://firstmonday.org/issues/issues10_10/index.html
- Bullen, D. (2002). Advocating a right to communicate. In *New Code Words for Censorship: Modern labels for Curbs on the Press*. World Press Freedom Committee, Reston, Virginia, pp. 93-97.
- Cohen, N. (2007). *Something Wiki is coming to the Web search market*. New York Times, January 1. C5.

- Cunningham, C. (2005). The right to communicate: Democracy and the digital divide. *Paper presented to the Telecommunication Policy and Research Conference*, September 24, 2005. Retrieved from <http://web.si.umich.edu/tprc/papers/2005/434/>
- Dakrouy, A. I. (2002). Globalization and the right to communicate: Utopia or prison? *Journal of Intergroup Relations*, 31(Fall), 40-60.
- Dakrouy, A. I. (2005). Who owns the medium owns the message? The ambiguity of the right to communicate in the age of convergence. *Reconstruction.5* (Spring). Retrieved from <http://reconstruction.ese-for-pub1300803.pdgrver.org/052/>
- Graham, P. (2005). *Web 2.0*. Retrieved October 15, 2013, Retrieved from <http://www.paulgraham.com/web20.html>
- Kuhlen, R. (2003). Framework for the collaborative production and exchange of Knowledge. *World Library and Information Congress: 69th IFLA General Conference and Council, Berlin, 2003*. Retrieved from Web/rk ifla03 for pub1300803.pdf
- Linh, N. C. (2008). A survey of the application of Web 2.0 in Australasian university libraries. *Library Hi Tech*. 26(4), pp. 630-653.
- Maness, J. M. (2006). Library 2.0 theory: Web 2.0 and its implications for libraries. *Webology*, 3(2), Article 25. Retrieved from <http://www.webology.org/2006/v3n2/a25.html>
- McIver, W. J., Jr., & Birdsall, W. F. (2004). Technological evolution and the right to communicate. *EJC/REC: the Electronic Journal of Communication/La Revue Electronique e-Communication*. 14(3, 4). Retrieved from <http://www.cios.org/www/ejc/v143toc.htm>
- McIver, W. J., Jr., & Birdsall, W. F. & Rasmussen, M. (2003). The internet and the right to Communicate. *First Monday*, 8(12). Retrieved from http://firstmonday.org/issues/issues8_12/mciver/index.html
- McKenna, A. (2005). The concept of participation in the information society: a realizable human right, a possible legal claim, or mere empty rhetoric?. Canterbury: Kent Law School, University of Kent.
- Miller, P. (2006). *Coming together around Library 2.0*. D-Lib Magazine 12(4). Retrieved from <http://www.dlib.org/miller/04miller.html>
- O'Reilly, T. (2005). What is web 2.0: Design patterns and business models for the next generation of software. Retrieved from <http://www.oreilly.com/pub/a/oreilly/tim/news/2005/html>
- Rasmussen, M. (2002). Identity, culture and to communicate: Aboriginal peoples in the Canadian Constitution. Retrieved from <http://www.righttocommunicate.org/viewReference.atm?id=20>
- Time Magazine. December 25, 2006/January 1, 2007.
- United Nations Development Programme (UNDP). (2000). United Nations Development Programme Report. Human rights and human development. Retrieved from <http://www.undp.org>

